

of Arts Research and Education. Vol 22, No 2 (2022) DOI:
<https://doi.org/10.15294/harmonia.v22i2.39518>

12. Liudmyla Onofriichuk, Alena Leshchenko, Iryna Stetsenko, Lesia Vysochan, Olga Andriyanova. The principle of clarity as a method of teaching special disciplines in higher education. Journal of Critical Reviews, 7 (13), 2020. 119-121. doi:10.31838/jcr.07.13.21

DOI:

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ЕМОЦІЙНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ ВЧИТЕЛІВ МИСТЕЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН В ПЕРІОД ВІЙНИ

*Гуд Г. О., кандидат психологічних наук,
завідувач кафедри мистецьких дисциплін*

КЗВО «Барський гуманітарно-педагогічний коледж
імені Михайла Грушевського»

Анотація. У тезах розглянуто психологічні аспекти емоційного благополуччя вчителів мистецьких дисциплін в умовах повномасштабної війни в Україні. Наголошено на подвійній природі психологічного навантаження цієї категорії педагогів: поєднанні власного переживання хронічного стресу та відповідальності за емоційну підтримку здобувачів освіти. Окремлено ключові психологічні ризики (підвищена тривожність, синдром емоційного вигорання, вторинна травматизація, емоційне виснаження) та ресурси (творча самореалізація, емоційний інтелект, професійна ідентичність, підтримка професійної спільноти) емоційного благополуччя вчителів мистецьких дисциплін у період війни. Запропоновано основні умови підтримки психологічної стійкості та визначено напрями подальшого наукового і практичного супроводу емоційного благополуччя педагогів мистецької освіти.

Ключові слова: емоційне благополуччя, вчителі мистецьких дисциплін, війна, емоційний інтелект, професійне вигорання, психологічна стійкість, арт-терапевтичні практики.

Abstract. The abstract examines the psychological aspects of the emotional well-being of art teachers under the conditions of full-scale war in Ukraine. It emphasizes the dual nature of the psychological burden on this category of educators: a combination of personal experience of chronic stress and the responsibility for providing emotional support to students. The study outlines key psychological risks (increased anxiety, emotional burnout syndrome, secondary traumatization, emotional exhaustion) and resources (creative self-realization, emotional intelligence, professional identity, support from the professional community) affecting the emotional well-being of art teachers during the war. The basic conditions for maintaining

psychological resilience are proposed, and directions for further scientific and practical support of the emotional well-being of art education teachers are defined.

Keywords: *emotional well-being, art teachers, war, emotional intelligence, professional burnout, psychological resilience, art-therapeutic practices.*

У сучасних умовах повномасштабної війни в Україні питання збереження психічного здоров'я та емоційного благополуччя педагогів набуває статусу одного з ключових завдань освітньої політики й системи професійної підтримки. Особливо вразливою групою є вчителі мистецьких дисциплін, які опиняються в ситуації подвійного психологічного навантаження: з одного боку, вони переживають власний стрес, пов'язаний із небезпекою, невизначеністю, досвідом втрат, вимушеним переселенням; з іншого – виконують роль емоційних «модераторів» для дітей і молоді, створюючи навчально-творчий простір, де мистецтво слугує засобом осмислення травматичного досвіду та підтримки суб'єктивного відчуття безпеки.

Емоційне благополуччя вчителів мистецьких дисциплін безпосередньо пов'язане з якістю мистецької освіти, ефективністю освітнього процесу, здатністю педагога зберігати гуманістичний і терапевтичний потенціал мистецтва попри екстремальні умови воєнного часу. Тому вивчення психологічних аспектів емоційного благополуччя вчителя мистецтва й виявлення умов його підтримки є важливим завданням як для освітньої практики, так і для системи післядипломної педагогічної освіти, програм психолого-педагогічного супроводу та післявоєнного відновлення.

Проблематика емоційного благополуччя педагогів розглядається в працях вітчизняних (Н. Карамушка, Т. Титаренко, О. Кокун, Н. Пов'якель та інші) і зарубіжних дослідників (К. Маслач, М. Лайтер, Р. Шварцер, Г. Сельє, Р. Лазарус, С. Фолкман тощо), які вивчають явище професійного стресу, синдрому емоційного вигорання, психологічної стійкості та копінг-стратегій учителів. У науковому дискурсі активно досліджуються роль емоційного інтелекту у професійній діяльності педагога (Д. Гоулман, П. Саловей, Дж. Мейєр, Р. Бар-Он), особливості впливу хронічного стресу й травматичного досвіду на якість педагогічної взаємодії, значення підтримуючого професійного середовища й супервізійних практик для профілактики вигорання [1].

Окрему групу становлять праці, присвячені ролі мистецтва й арт-терапевтичних підходів у подоланні наслідків психо-травмуючих подій, розвитку здатності до емоційної саморегуляції, формуванню внутрішніх ресурсів особистості (К. Малкіоді, М. Наумбург, Ш. Макніф та ін.).

Емоційне благополуччя вчителів мистецьких дисциплін розглядаємо як інтегральний психоемоційний стан, що включає відносну емоційну стабільність, відчуття сенсу професійної діяльності, здатність до саморегуляції й збереження емпатії без входження в стан хронічного виснаження. У період війни цей стан значною мірою ускладнюється впливом хронічного стресу, постійної тривоги за життя рідних, учнів та колег, інформаційного перенасичення, а також досвідом особистих і колективних втрат [4].

Специфіка роботи вчителів мистецьких дисциплін полягає у високому рівні емоційної включеності в освітній процес: музична, художня, театральна, хореографічна діяльність передбачає звернення до глибоких почуттів, символів, образів, що можуть актуалізувати травматичні переживання як у дітей, так і в педагога. До головних психологічних ризиків для їхнього емоційного благополуччя належать: підвищений рівень тривоги та напруги, синдром емоційного вигорання, вторинна травматизація через постійний контакт із дитячим боєм і страхом, почуття провини за «недостатню» допомогу, емоційне виснаження внаслідок поєднання професійних, сімейних, громадських і волонтерських ролей. Додатково ускладнює ситуацію необхідність працювати в умовах укриттів, дистанційного чи змішаного навчання, обмежених технічних і часових ресурсів, що вимагає від учителя постійної гнучкості та готовності до раптових змін [2, с. 41].

Водночас вчителі мистецьких дисциплін мають потужні внутрішні й зовнішні ресурси підтримки емоційного благополуччя. До внутрішніх ресурсів належать: творча самореалізація, здатність до естетичного переживання, використання мистецтва (музики, живопису, театру, танцю тощо) як засобу саморегуляції, рефлексії й внутрішньої опори. Значущим чинником є рівень сформованості емоційного інтелекту – уміння усвідомлювати й вербалізувати власні почуття, розпізнавати емоційні стани інших, будувати емпатійні, але водночас психологічно захищені взаємини. Емоційний інтелект сприяє профілактиці вигорання, допомагає

встановлювати психологічні межі, запобігає емоційному «злиттю» з чужими переживаннями.

Професійна ідентичність вчителя мистецтва, усвідомлення себе як культурного медіатора, який через мистецтво підтримує відчуття надії, гідності й суб'єктивної безпеки, відіграє важливу роль у збереженні емоційного благополуччя. Чітке розуміння суспільної значущості своєї діяльності підсилює відчуття життєвого сенсу, дозволяє трансформувати травматичний досвід у досвід солідарності, взаємопідтримки й творчого опору [5, с. 21].

До зовнішніх ресурсів належить підтримка професійної спільноти: супервізійні й інтервізійні зустрічі, творчі об'єднання, спільні мистецькі проекти, групи взаємодопомоги, у межах яких педагоги можуть обговорювати свої переживання, обмінюватися практиками емоційної саморегуляції й відчувати себе не самотніми в труднощах. Важливою є адміністративна й інституційна підтримка: визнання додаткового емоційного навантаження вчителя в умовах війни, створення максимально безпечного й гуманного освітнього середовища, включення тем психогігієни, профілактики вигорання, навичок самодопомоги до програм підвищення кваліфікації.

До ключових умов підтримки емоційного благополуччя вчителів мистецьких дисциплін у період війни можна віднести: розвиток навичок самодопомоги (дихальні вправи, тілесно-орієнтовані практики, майндфулнес-техніки), систематичне використання власних арт-ресурсів для саморегуляції, продуманий режим праці й відпочинку, опору на мережу соціальної підтримки, а за потреби – звернення по професійну психологічну допомогу.

Таким чином, емоційне благополуччя вчителів мистецьких дисциплін у період війни постає як багатовимірний феномен, що поєднує індивідуально-психологічні характеристики педагога, його професійну ідентичність, рівень емоційного інтелекту, креативний потенціал та якість соціально-професійного середовища. Визначення специфічних психологічних ризиків і ресурсів цієї категорії педагогів створює підґрунтя для розроблення цілеспрямованих програм психолого-педагогічної підтримки, спрямованих на профілактику емоційного вигорання, розвиток психологічної стійкості й емоційної компетентності, збереження здатності вчителя мистецтва

НАУКОВИЙ АЛЬМАНАХ МИСТЕЦТВА ТА ОСВІТИ
Міжнародна науково-практична онлайн-конференція
«Мистецька освіта: виклики та перспективи»

виконувати свою гуманістичну й культуротворчу місію в умовах війни та післявоєнного відновлення.

Перспективи подальших розробок пов'язані з емпіричним дослідженням рівня емоційного благополуччя вчителів мистецьких дисциплін у різних регіонах України, оцінкою ефективності конкретних психо-корекційних, тренінгових та арт-терапевтичних програм для педагогів, а також із розробленням практичних методичних рекомендацій щодо інтеграції компонентів психогігієни й емоційної освіти в систему професійної підготовки та підвищення кваліфікації вчителів мистецьких дисциплін.

Список використаних джерел:

1. Карамушка Л. М. Психічне здоров'я особистості під час війни: як його зберегти та підтримати : Метод. рекомендації. Київ: Інститут психології імені Г.С.Костюка НАПН України, 2022. 52 с.
2. Кондратюк С. Емпіричне дослідження психоемоційних станів педагогів в умовах воєнного стану. *Вісник Львівського університету. Серія: Психологічні науки*. 2023. Вип. 18. С. 39–47.
3. Панок В. Г. Діяльність психологічної служби у системі освіти в умовах воєнного стану: виклики та завдання. *Психологія і суспільство*. 2022. № 1–2 (87). С. 9–18.
4. Портницька Н., Савиченко О., Тичина І. Психічне здоров'я педагогів в умовах війни. *Журнал соціальної та практичної психології*. 2025. № 5. DOI: 10.32782/psy-2025-5-6.
5. Титаренко Т. М. Життєвий світ особистості: в межах і за межами буденності : монографія. Київ : Либідь, 2003. 376 с.

DOI:

**ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ
ЕСТРАДНОГО ВИКОНАВЦЯ В УМОВАХ ОНЛАЙН-НАВЧАННЯ:
ПЕДАГОГІЧНІ ВИКЛИКИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ**

*Заковоротна А. С., здобувач рівня фахової передвищої освіти
Науковий керівник: Сергєєнко О.М., кандидат педагогічних наук*

Комунальний заклад вищої освіти Київської обласної ради Академія
мистецтв імені Павла Чубинського

Анотація. Вивчення впливу цифрових технологій та відсутності живого акустичного середовища на процес навчання вокалу. Аналіз ефективності онлайн-занять з